

ВЗАЄМОДІЯ БАТЬКІВ І ДІТЕЙ У РОДИНІ

До друку підготувала Галина МОЙСЕЄВА

Продовжуємо розмову про те, як виховати здорову, розумну, щасливу, самодостатню, люблячу людину. На цю тему розмірковує кандидат психологічних наук, заступник директора Інституту післядипломної педагогічної освіти імені Б. Грінченка Олександр Кочерга

(Продовження. Початок у № 39, 40, 41, 42)

Дуже важливо, щоб батьки могли вчасно реагувати на зміни психічного здоров'я своєї дитини. Для цього вони можуть залучити малюнки дитини. Психологи вже давно говорять про важливість малювання, не тільки як шляху психічного розвитку дитини, а і як засобу діагностики стану її психіки. Л. Виготський вважав, що дитяче малювання – це графічна мова, що займає середнє становище між вказівним жестом та розмовною мовою, з одного боку, та письмовою – з іншого.

Аналізуючи дитячі роботи, більшість авторів звертає увагу на те, як у них передається навколишня дійсність, і який особистісний зміст у це вкладається. Важливо розуміти: у дитячому малюнку відображується по суті не відрізняється від словесної оповіді. Дослідники дитячого малюнка часто проводять прямі аналогії між розвитком малювання та мови і вбачають у малюванні особливий вид мови. Отже, для дитини малюнок, мабуть, – не мистецтво, а мова, котра дає змогу розповісти – через призму свого мислення, почуттів, уяви – про предмет і зміст свого життя.

Свої перші каракулі дитя виводить приблизно в півтора-два роки. Як правило, вони нічого не означають – маляти просто подобається водити олівцем по паперу, шпалерах (інколи і маминою помадою по дзеркалу), отримуючи від цього насолоду активного руху. При цьому психологи вважають, що будь-які зауваження на цій стадії можуть викликати затримку психічного розвитку.

Через кілька місяців каракулі починають набувати для маляти певного значення. Тобто сам характер "мистецтва" не змінюється, але автор уже дає йому цілком конкретні назви: "Це – мама", або "Наша гав-гав (собака)". І лише приблизно у три з половиною-чотири роки твори юного художника починають набирати звичних для нас обрисів.

Особливо в цей період важливо, щоб батьки цікавилися малюнками дитини, щоб підтримати її та заохотити до вдосконалення. Буває, що бажання малювати вбиває байдужість дорослих: маля повинно бачити, що мама й тато цікавляться його творчістю, радіють успіхам, бережуть найкращі роботи та "хваляються" ними перед іншими – адже те, що нікому не потрібне й нікого не тішить, не викликає натхнення.

І все-таки більшість "переростає" таке захоплення. Найчастіше це трапляється тому, що дитина починає критично оцінювати свої роботи. Тут є

два шляхи. Або відвести "критика" до художньої школи, або змінити його погляди на творчість. Необхідно походити у музеї на виставки. Нехай він побачить, що живопис буває різним і далеко не всі художники гіперреалісти. Радше, навіть, навпаки. Нехай зрозуміє, що картина може відображати не лише предмети й людей, а й стан душі, настрій, а для цього зовсім не обов'язково вміти малювати реальні предмети. Відомий дитячий психотерапевт В. Оклендер пропонує давати дітям досить оригінальні завдання: "Намалюй, яким був би світ, якби він був таким, як тобі хочеться", "Намалюй, що ти відчував, коли посварився з братом", "Замалюй свій найщасливіший момент у житті" тощо.

При цьому нехай дитина малює о фарбами, і олівцями, і фломастерами, і кольоровою крейдою. Не треба заважати, коли вона схоче на акварелі щось домалювати кульковою ручкою чи розмалювати гуашшю принесеною з вулиці кругляк. А що, як у майбутньому ваш син чи донька винайде нову техніку живопису чи стане фундатором цілого напрямку?

Коли дитина починає зображувати себе у важких життєвих ситуаціях, або щодня малює свої страшні сни – це сигнал про її неблагополучний емоційний стан. Іноді малюнки можуть розповісти, наскільки комфортно почувається маленька людина в навколишньому світі. На думку психологів і психотерапевтів, переносячи на папір свої страхи й переживання, вона сама допомагає собі впоратися з новими чи непростими подіями життя.

Так, діти, які почуваються невпевнено, створюють малюнки, схожі на схеми метро, системи водогонів із кранами чи географічні карти, – наче намагаючись упорядкувати мінливий і хиткий світ дорослих. Ті, що зазнали сильного перепаду, повторюють страшні фрагменти з малюнка в малюнок. Адже це – найприродніший для дитини спосіб розібратися з тим, що її лякає. Найчастіше хвилююча тема помалу сходиться на нівель, і в неї з'являються нові сюжети.

Дуже промовисті зображення окремих фігурок. Приміром, якщо дитина постійно малює самотніх "героїв", то, можливо, їй бракує уваги й любові дорослих або спілкування з однолітками – дітям властиво мислити "сімейними" категоріями. Підняті чи опущені вниз зі стиснутими кулачками руки чоловічка на малюнку свідчать про песимістичний настрій автора або агресивність. Великі очі з про-



Коли дитина починає зображувати себе у важких життєвих ситуаціях, або щодня малює свої страшні сни – це сигнал про її неблагополучний емоційний стан. Іноді малюнки можуть розповісти, наскільки комфортно почувається маленька людина в навколишньому світі. На думку психологів і психотерапевтів, переносячи на папір свої страхи й переживання, вона сама допомагає собі впоратися з новими чи непростими подіями життя

мальованими зіницями або ж без зіниць – символ страху або тривоги. Про невпевненість у собі можуть розповісти ноги фігурки – якщо вони намальовані без ступнів. У нормі своїм героям і героїням дитина малює стійкі опори у вигляді ступнів або широкої основи довгої сукні. Упевнена в собі, врівноважена дитина зазвичай концентрує зображення в центрі аркуша, використовуючи жирні чіткі лінії.

Колір використовується дитиною як засіб для характеристики відтвореного персонажа та свого ставлення до нього. До того ж, зміст малюнка залежить від загальної розумової активності дитини, яка його виконує. Адже дитина – соціальна істота, і її хвилюють усі прояви людського життя. Дитячі малюнки відображають ціннісні орієнтації родини і всього соціального середовища, що впливає на дитину, а також внутрішні позиції, котрі формуються у неї самої. Дитина, яка малює, виявляє себе частинкою своєї країни, носієм тієї чи іншої статі та як індивідуальність.

Позитивне ставлення висловлюється в чистих, яasnих фарбах – жовтій, червоній, блакитній, жовтогарячій, зеленій. Гарними, на думку дітей, є орнаменти, вражаючі явища природи, присмні тварини, позитивні вчинки оточуючих та інше. Неприємне зображується темними кольорами (чорний, коричневий, фіолетовий).

Вчені вже давно помітили, яке важливе значення для характеристики дитини та її психічного стану має вибір того чи іншого кольору. Психологи в таких випадках використовують так званий кольоровий тест, розроблений швейцарським психотерапевтом Максом Люшером.

Білий – колір мрії, чистота, світлі почуття.

Сірий – нейтральний, потайливість. Якщо сірий колір не подобається – показник імпульсивності, легковажності.

Блакитний – прагнення до психічної рівноваги, вірність, вразливість прихильності, чистота почуттів.

Синій – колір неба, духовність,

почуття впевненості, меланхолія; дитина, якій подобається цей колір, повинна частіше відпочивати, бо вона швидко втомлюється. Якщо цей колір не подобається – вона невпевнена у собі, замкнена.

Зелений – сталість у почуттях, небажання ніяких змін, символ стабільності, впевненості у собі, потреба в саовизначенні, схильність до лідерства, прямолінійність, безкомпромісність. Дитина, якій цей колір не подобається, почувається скривдженою, самотньою.

Жовтий – характерна риса цього кольору: наслідувати, він створює гарний настрій, спокій, інтелігентність, спілкування з оточуючими, потяг до незалежності, почуття надії. Якщо не подобається колір – почуття депресії, невпевненості, небезпеки.

Жовтогарячий – інтуїтивна особистість, мрійливість; якщо не подобається – лицемірство і потворність.

Рожевий – колір життя, всього живого та добра. Це – любов, спокій, чисті почуття; не подобається – хвилювання, драгівливість.

Червоний – потяг до успіху, активність, драматизація переживань, діяльність, сміливість, воля, лідерство, роздратованість. Якщо не подобається – комплекс неповноцінності, страх перед сварками.

Фіолетовий – тривожність, дитина легко піддається впливу оточуючих, почуття страху, стресова напруга, почуття образи.

Коричневий – вразливість, хворобливість, люди цінують родинні традиції. Якщо не подобається – самолюбство, егоїзм, скритність.

Чорний – символ зречення, похмура сприймання життя, невпевненість у собі, схильність до стресу, депресії.

Отже, те, якими кольорами дитина розфарбовує малюнок, може свідчити про її емоційний стан, ставлення до близьких, родини.

(Далі буде)